

การจัดระบบการบริหารการศึกษาไทย ในสมัยการปกครองระบอบประชาธิปไตย
(พ.ศ. 2502 ถึง พ.ศ. 2513)

หลังจากการปฏิวัติเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2501 หัวหน้าคณะปฏิวัติได้แต่งตั้งคณะกรรมการปรับปรุงแผนการศึกษา และต่อมาได้ยกเลิกไปและจัดตั้งสภาการศึกษาขึ้นแทน ซึ่งสภานี้ได้พิจารณาจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 ขึ้นมา และประกาศใช้เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2503¹ จากแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ ได้จัดการศึกษาแบ่งออกเป็น 12 ชั้น (ไม่นับชั้นก่อนการศึกษามัธยมศึกษา) ดังนี้ คือ ประถมศึกษา 7 ปี ประถมปีที่ 1 ถึงประถมปีที่ 4 เรียกว่าประถมศึกษาตอนต้น ประถมปีที่ 5 ถึงประถมปีที่ 7 เรียกว่าประถมศึกษาตอนปลาย มัธยมศึกษาสามัญ 5 ชั้นคือ ชั้น 8 ถึง 10 เรียกว่ามัธยมศึกษาตอนต้น ชั้น 11 ถึง 12 เรียกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย สาขาอาชีพมี 13 ชั้น คือ อาชีวศึกษาตอนต้นหมายถึงชั้น 8 ถึง 10 อาชีวศึกษาตอนปลาย หมายถึงชั้น 11 ถึง 13 ถัดจากนั้นก็เป็นผู้คุมศึกษาหรือมหาวิทยาลัย²

การจัดการศึกษาในระยะหลังจากการปฏิวัติ มีความเปลี่ยนแปลงอย่างมาก โดยการศึกษาได้ขยายตัวขึ้นทุกระดับชั้น เนื่องจากว่าประเทศกำลังอยู่ในระหว่างพัฒนา จึงจำเป็นต้องส่งเสริมให้พลเมืองได้รับการศึกษาคืบขึ้น เพื่อที่จะได้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ ทำให้เป็นผลต่อการเพิ่มรายได้ และยกระดับมาตรฐานการครองชีพของประชาชน

1 ประยูร กวีประสาธน์, "ปัญหาการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ของสภาการศึกษาแห่งชาติ : ศึกษาเฉพาะกรณีที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัย", วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2510, หน้า 2.

² ถิ่นแห่ง พอลางกูร, "วิจารณ์แผนการศึกษาแห่งชาติ" ชุมนุมทางวิชาการมหาวิทยาลัย จากการจัดการศึกษาในรอบร้อยปีที่ผ่านมา. (พระนคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2512) หน้า 248.

ให้สูงยิ่งขึ้น โดยได้มีแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง (พ.ศ. 2504-2509) และแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สอง (พ.ศ. 2510-2514) ขึ้นมาเป็นแนวในการที่จะพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ และในช่วงเวลานี้เช่นเดียวกันมีการเปลี่ยนแปลงหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษา โดยได้โอนมหาวิทยาลัยทั้งหมดมาอยู่ในสังกัดเดียวกันคือ สำนักนายกรัฐมนตรี ส่วนการประถมศึกษาอยู่ในความรับผิดชอบของทั้งกระทรวงศึกษาธิการและท้องถิ่น โดยมีการโอนงานกันเป็นระยะ ๆ ซึ่งทั้งหมดนี้มีส่วนต่อการจัดระบบบริหารการศึกษาไทย ทั้งด้านนโยบาย การจัดการศึกษา การจัดองค์กรการบริหารการศึกษา การบริหารงานบุคคล และการจัดระบบการเงินเพื่อการศึกษาด้วย

นโยบายในการจัดการศึกษา

ในปี พ.ศ. 2503 รัฐมีนโยบายในการจัดการศึกษา โดยมุ่งหวัง "ให้พลเมืองทุกคนได้รับการศึกษาคตามควรแก่สภาพ เพื่อเป็นพลเมืองดีมีศีลธรรม และวัฒนธรรมมีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ มีสุขภาพสมบูรณ์ มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย มีความรู้ความสามารถที่จะประกอบอาชีพ และทำคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติ และจัดการศึกษาเพื่อสนองความต้องการของสังคมและบุคคล โดยให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและการปกครองของประเทศ"³

นโยบายการศึกษานี้ถือเป็นหลักในการจัดการศึกษามาจนถึงปี พ.ศ. 2513 จากนโยบายนี้เห็นได้ว่ารัฐบาลมีนโยบายในอันที่จะให้ประชาชนทุกคนได้รับการศึกษาตามความรู้ความสามารถของตน เพื่อจะไ้คนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ได้ เกิดประโยชน์ตนเอง และต่อประเทศชาติมากที่สุด ดังนั้นรัฐบาลจึงได้พัฒนาการศึกษาในทุก ๆ ด้านให้ควบคู่ไปกับ

³กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ 2435-2507 (พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2507), หน้า 378-379.

การพัฒนาทางด้านอื่น ในด้านการประถมศึกษาได้พยายามขยายการศึกษาภาคบังคับเป็น 7 ปี ทางด้านมัธยมศึกษาสนับสนุนการศึกษาวิชาชีพเพื่อสนองความต้องการของประเทศ ในด้านกำลังคนระดับกลางทางการฝึกหัดครูส่งเสริมให้มีการผลิตครูให้มากขึ้นและให้เพียงพอแก่การศึกษาในทุกระดับ จะเห็นได้จาก การเพิ่มจำนวนสถานศึกษาของสถาน การศึกษาในระดับสูงขึ้นเป็นลำดับ ในระดับมหาวิทยาลัย ได้มีการขยายการศึกษาขึ้น มากขึ้นเพื่อสนองความต้องการกำลังคนในระดับสูง โดยมีการเพิ่มจำนวนมหาวิทยาลัย ให้มากขึ้น การขยายตัวในด้านการศึกษาในระยะนี้เป็นไปอย่างรวดเร็ว เพื่อปรับคนให้ มีคุณภาพทันกับความต้องการในการพัฒนาประเทศ โดยยึดถือแผนพัฒนาการ เศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติเป็นแนวทาง

นอกจากในส่วนการดำเนินการจัดการศึกษา รัฐบาลมีนโยบายในการที่จะ กระจายอำนาจการบริหารงานในด้านการศึกษา ซึ่งเดิมส่วนกลางดำเนินการอยู่ไม่ให้ ทองถิ่นร่วมจัดทำตามกลไกของกรมการปกครองในระบบประชาธิปไตย⁴ โดยต้องการให้ทอง ถิ่นและประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาประชาบาล เพราะทองถิ่นและประชาชน ย่อมทราบปัญหาและความต้องการของทองถิ่นได้ดีกว่า เจ้าหน้าที่ในส่วนกลาง ดังนั้นจึง ได้มีการโอนการศึกษาประชาบาลให้ส่วนทองถิ่นรับไปดำเนินการ

การจัดองค์กรการบริหารการศึกษา

หลังจากตรากฎวิธีเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2501 แล้ว ได้โอนมหาวิทยาลัยทั้ง 5 แห่งคือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ไปสังกัดที่เดียวกับ คือสำนัก นายกรัฐมนตรี โดยพระราชบัญญัติโอนมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴ กรมการปกครอง, รายงานผลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาประชาบาล (พระนคร: โรงพิมพ์สวนทองถิ่น, 2512), หน้า 17.

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศิลปากร ไปสังกัด
สำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ.2502⁵ ต่อมาในปี พ.ศ.2507 ได้จัดตั้งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ขึ้นมาโดยพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ.2507 ตั้งมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียง
เหนือ (มหาวิทยาลัยขอนแก่น) ขึ้นโดยพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียง
เหนือ พ.ศ.2509 และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ในปี พ.ศ.2510 และได้มีสถาบัน
ขึ้นมหาวิทยาลัยอีกแห่งเข้ามาอยู่ในสังกัดของสำนักนายกรัฐมนตรี ในปี พ.ศ.2509 คือ
สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์

เมื่อรัฐบาลได้โอนมหาวิทยาลัยต่าง ๆ มาสังกัดในสำนักนายกรัฐมนตรีและได้จัด
ตั้งสภาการศึกษาแห่งชาติขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2502 และ
ยกเลิกพระราชบัญญัติสภามหาวิทยาลัยแห่งชาติ พ.ศ.2499 โอบกิจการของสภามหาวิทยาลัย
แห่งชาติมารวมไว้ในสภาการศึกษาแห่งชาติ⁶ สภาการศึกษาแห่งชาติ ทำหน้าที่ควบคุม
การศึกษาทั่วไปของชาติให้เป็นไปในระดับที่มีมาตรฐานดียิ่งขึ้น

สำหรับระดับประถมศึกษา ในปี พ.ศ.2502 รัฐบาลสมัยปฏิวัติเห็นควรโอนการจัด
การศึกษาระดับประถมศึกษาไปให้ท้องถิ่นดำเนินงาน โดยให้โรงเรียนเป็นของหน่วยการ
ปกครองท้องถิ่นเอง การโอนครั้งนี้เป็นการโอนทั้งโรงเรียน ทรัพย์สินและครู โดยได้
ดำเนินการดังนี้

"พ.ศ.2504 โอนโรงเรียนประชาบาลและครูในเขตเทศบาลนครกรุงเทพฯ และ
เขตเทศบาลนครธนบุรี จำนวนโรงเรียน 71 โรงเรียน จำนวนครู 363 คน

⁵ ก้าวแห่ง พลาญกูร, มหาวิทยาลัยในประเทศไทย, เอกสารวิจัยส่วนบุคคล
วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ชุดที่ 7 ประจำปีการศึกษา พ.ศ.2507-2508, หน้า 3.

⁶ "พระราชบัญญัติสภาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2502" วิทยากร, ปีที่ 58
ฉบับที่ 10 (ตุลาคม, 2502), หน้า 727.

พ.ศ.2506 โอนโรงเรียนประชาบาลและครูในเขตเทศบาลต่าง ๆ ทั้งหมด
รวม 114 แห่ง จำนวนโรงเรียน 471 โรงเรียน จำนวนครู 4,932 คน

พ.ศ.2509 โอนโรงเรียนในเขตองค์การบริหารส่วนจังหวัดให้้องค์การบริหาร
ส่วนจังหวัดประมาณ 24,150 โรงเรียน จำนวนครู 104,700 คน ทั้งนี้ให้ยกเว้นไว้
เฉพาะโรงเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการสงวนไว้เป็นโรงเรียนปรับปรุง

ในการโอนทั้ง 3 ครั้งนี้ โอนทั้งงานบริหารค่านูรการและบริหารงานบุคคล
โดยมีกระทรวงมหาดไทยควบคุมและส่งเสริมการปฏิบัติงานค่านูรการ กระทรวงศึกษาธิการ
ควบคุมและส่งเสริมการปฏิบัติงานค่านูรการ"?

ส่วนการศึกษาระดับอื่นอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงศึกษาธิการดั้งเดิม
ดังนั้นในระยะนี้ แยกหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาได้เป็น 3 ระดับ คือ

1. สำนักนายกรัฐมนตรี จัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา เฉพาะมหาวิทยาลัย
2. กระทรวงศึกษาธิการ จัดการศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา
การฝึกหัดครู และอุดมศึกษา เฉพาะวิทยาลัย
3. ส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด และเทศบาล จัดการศึกษา
ระดับประถมศึกษา

สำนักนายกรัฐมนตรี

มีอำนาจและหน้าที่เกี่ยวราชการทั่วไปของนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรี
กิจการเกี่ยวกับการต่างประเทศแผ่นดิน และราชการอื่นตามที่ได้อีกกฎหมายกำหนดให้
เป็นอำนาจและหน้าที่ของสำนักนายกรัฐมนตรี หรือส่วนราชการซึ่งสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี
หรือราชการอื่น ๆ ซึ่งมีได้้อยู่ภายในอำนาจและหน้าที่ของกระทรวงหนึ่งกระทรวงใดโดย

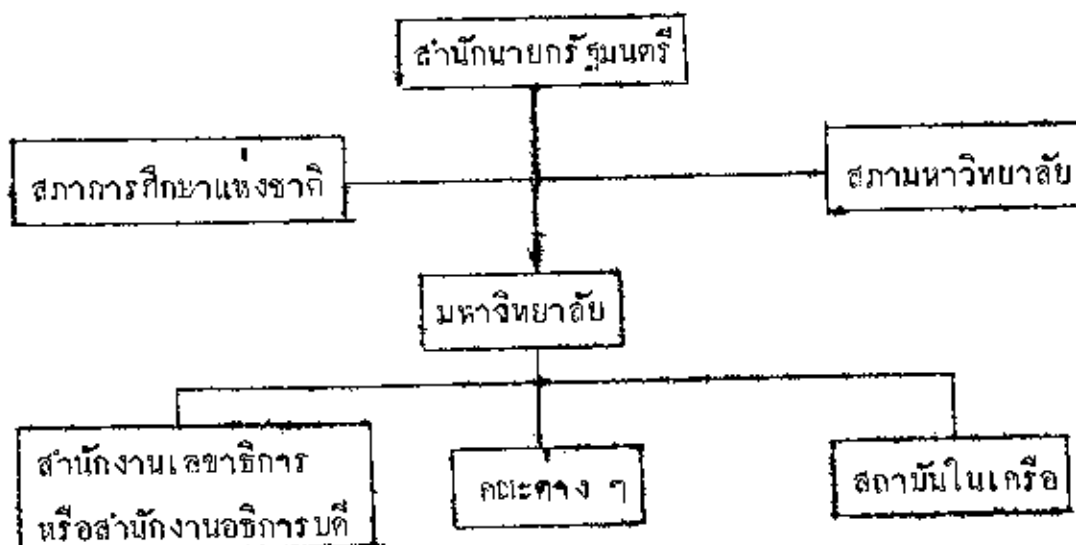
7กรมการปกครอง, การจัดการศึกษาโดยท้องถิ่น, (พระนคร : โรงพิมพ์
ส่วนท้องถิ่น, 2513), หน้า 24 - 25.

เฉพาะ⁸ มีหน่วยงานต่าง ๆ อยู่ในสังกัดดังแผนผังที่ 18

มหาวิทยาลัยที่อยู่ในสังกัดมีฐานะเทียบเท่ากรมกรมหนึ่งของสำนักนายกรัฐมนตรี กรมบริหารงานค่านศรุกรการ จึงอยู่ในความควบคุมของสำนักนายกรัฐมนตรี โดยการดำเนินการของมหาวิทยาลัย มีสภาการศึกษาแห่งชาติ ได้รับการมอบหมายอำนาจหน้าที่ให้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับเป็นศูนย์การให้บริการและความคุมมาตรฐานทั้งในค่านวิชาการและการบริหาร ให้แก่มหาวิทยาลัย และการดำเนินงานของตคณะมหาวิทยาลัย มีสภามหาวิทยาลัยเป็นผู้ควบคุมดูแลการจัดระบบการบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัย เขียนเป็นแผนผังไว้ดังนี้

แผนผังที่ 19

การบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2502-2513



⁸ พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการสำนักนายกรัฐมนตรี (เอกสารอัครสำเนาของสำนักนายกรัฐมนตรี), หน้า 2.

สภาการศึกษาแห่งชาติ เมื่อแรกตั้งในปี พ.ศ. 2502 ประกอบด้วยนายกรัฐมนตรี เป็นประธาน รองนายกรัฐมนตรีเป็นรองประธาน อธิการบดีหรือผู้ดำรงตำแหน่งที่มีลักษณะอย่างเดียวกัน แต่เรียกชื่ออย่างอื่นของมหาวิทยาลัยทุกแห่ง กับผู้อำนวยการสำนักงานประชา เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง และบุคคลอื่นซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งเป็นกรรมการ และเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติเป็นกรรมการและเลขาธิการ และให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวง การคลัง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข เป็น ที่ปรึกษาของสภาการศึกษาแห่งชาติ และตามพระราชบัญญัติสภาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2502 มีอำนาจและหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. พิจารณาปรับปรุง วางแผนและโครงการการศึกษาแห่งชาติ ให้เหมาะสม แก่กาลสมัย และให้สอดคล้องกับแผนการเศรษฐกิจและการปกครอง
 2. พิจารณาปัญหาต่าง ๆ ในทางการศึกษาและเสนอวิธีการแก้ไข
 3. พิจารณารายงานการศึกษาและวิจัยผลงานประจำปี
 4. พิจารณาวางโครงการทั่วไป ข้าราชการศึกษาและเสนอแนะรัฐบาลให้ได้มาซึ่ง พุณ เพื่อการศึกษาในระดับต่าง ๆ ตามความจำเป็น
 5. พิจารณางบประมาณประจำปีของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ
 6. พิจารณาจัดตั้ง ยุบรวม และเลิกมหาวิทยาลัย
 7. อนุมัติการจัดตั้ง ยุบรวม และเลิกสภคณะหรือแผนกวิชาใหม่มหาวิทยาลัย
 8. พิจารณาและให้ความเห็นชอบการวางหลักสูตรใหม่มหาวิทยาลัย
- อำนาจหน้าที่ตาม (1) (2) (3) (4) (5) และ (6) นั้น เมื่อสภาการศึกษา แห่งชาติได้พิจารณาแล้ว ให้เสนอความเห็นไปยังคณะรัฐมนตรี⁹

⁹"พระราชบัญญัติสภาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2502", เรื่องเดิม,

นอกจากนี้ยังให้มีคณะกรรมการบริหาร ซึ่งประกอบด้วยเลขาธิการสภาการศึกษา แห่งชาติ และบุคคลอื่นที่คณะรัฐมนตรีแต่งตั้งอีกไม่เกินเก้าคน เป็นกรรมการมีอำนาจและ หน้าที่ตามที่สภาการศึกษาแห่งชาติจะได้อบรมหมาย

ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติสภาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2512 และได้ยกเลิก พระราชบัญญัติสภาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2502 กำหนดให้สภาการศึกษาประกอบด้วย นายกรัฐมนตรี เป็นประธาน รองนายกรัฐมนตรี เป็นรองประธาน อธิการบดีหรือผู้ดำรง ตำแหน่งที่มีลักษณะอย่างเดียวกัน แต่เรียกชื่ออย่างอื่นของมหาวิทยาลัยหรือสถาบันการ ศึกษาของรัฐ ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ อธิบดีกรมการฝึกหัดครู อธิบดีกรมวิชาการ อธิบดี กรมวิสามัญศึกษา อธิบดีกรมสามัญศึกษา อธิบดีกรมอาชีวศึกษา อธิบดีกรมการปกครอง เลขาธิการสภาพัฒนาการ เศรษฐกิจแห่งชาติ และผู้อำนวยการสำนักงานประมาณ เป็นกรรมการ โดยตำแหน่ง และบุคคลอื่นที่คณะรัฐมนตรีแต่งตั้งเป็นกรรมการ ทั้งนี้รวมทั้งสิ้นต้องไม่ เกินเจ็ดสิบคน ในเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติเป็นกรรมการและเลขาธิการสภาการศึกษา แห่งชาติ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นที่ปรึกษาของสภาการศึกษา แห่งชาติ และให้สภาการศึกษาแห่งชาติมีหน้าที่ดังนี้

"พิจารณาขอเสนอคำแนะนำ หรือความเห็นของสำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ ที่เสนอตามพระราชบัญญัติหรือปฏิญญาอื่นใด ตามที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่ของสภา การศึกษาแห่งชาติ และมีหน้าที่เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรีในกิจการ เกี่ยวกับการศึกษาตามที่คณะรัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรีขอให้พิจารณา"¹⁰

¹⁰ พระราชบัญญัติสภาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2512 (เอกสารอัครสาเนาประกอบ การเรียนวิชา ระบบบริหารการศึกษาไทย แผนกวิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ. 2513), หน้า 63.

ในการดำเนินงานสภาการศึกษาแห่งชาติ จะมอบหมายให้คณะกรรมการบริหาร เป็นผู้กระทำให้แทนก็ได้ ซึ่งคณะกรรมการบริหารประกอบด้วยเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ เลขาธิการสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ และบุคคลอื่นอีกแยกคน ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งเป็นกรรมการ มีอำนาจหน้าที่ตามกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติ หรือตามที่กฎหมายกำหนด ให้เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการบริหาร และมีหน้าที่ตามที่สภาการศึกษาแห่งชาติจะได้ออกหมาย

มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันการศึกษาและวิจัย มีวัตถุประสงค์ให้การศึกษาระดับปริญญาตรี และวิชาชีพชั้นสูง ศึกษาระดับปริญญาโทและปริญญาตรีชั้นสูง และทำนุบำรุงวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยอาจแบ่งส่วนราชการดังนี้

1. สำนักงานเลขาธิการหรือสำนักงานอธิการบดี
2. คณะต่าง ๆ
3. สถาบันในเครือ

แต่ละมหาวิทยาลัยจะมีสภามหาวิทยาลัยควบคุมการดำเนินงาน สภามหาวิทยาลัยประกอบด้วย นายกรัฐมนตรีเป็นนายก อธิการบดีเป็นอุปนายก รองอธิการบดีและคณบดี เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง และให้เลือกหัวหน้าแผนกวิชาของคณะต่าง ๆ คณะละหนึ่งถึงสองคนเป็นกรรมการ กับทั้งให้มีกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งไม่เกินสองในสามของคณะกรรมการ โดยตำแหน่ง และโดยเลือกตั้งรวมกัน สภามหาวิทยาลัยมีหน้าที่ดังนี้

1. จัดวางระเบียบและข้อบังคับต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย
2. อนุมัติหลักสูตรวิชาต่าง ๆ
3. จัดหาวิธีการอันจะบังการศึกษาของมหาวิทยาลัยให้เจริญยิ่งขึ้น
4. เลือกตั้งหรือถอดถอน อธิการบดี รองอธิการบดี คณบดี และหัวหน้าแผนกวิชา
5. เสนอการแต่งตั้ง ถอดถอนศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ ของมหาวิทยาลัย
6. แต่งตั้ง ถอดถอน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ และเจ้าหน้าที่อื่นของมหาวิทยาลัย

7. ออนุมัติให้ปริญญา ประกาศนียบัตรชั้นสูง อนุมัติปริญญา และประกาศนียบัตร
8. จัดวางระเบียบเกี่ยวกับการเงินและทรัพย์สินอย่างอื่นของมหาวิทยาลัย
9. พิจารณาและให้ความเห็นใด ๆ อันเกี่ยวกับมหาวิทยาลัย ซึ่งนายกรัฐมนตรี หรือเลขาธิการบดี เสนอขึ้นมา
10. หน้าที่อื่นเกี่ยวกับมหาวิทยาลัย ซึ่งมีได้ระบุให้เป็นหน้าที่ของผู้ใดโดยเฉพาะ สำนักงานเลขาธิการ มีหน้าที่ในด้านการควบคุมการทะเบียน การบัญชีการเงิน สถานที่ และทรัพย์สินของมหาวิทยาลัย*

คณะ คำเนินงานการสอนแบ่งเป็นแผนกวิชาต่าง ๆ และมีคณะกรรมการประจำคณะ ซึ่งประกอบด้วยคณบดีเป็นประธาน และผู้แทนแผนกวิชาต่าง ๆ ในคณะ เพื่อที่คณบดีได้เสนอขออนุมัติจากสภามหาวิทยาลัยในแผนกอิสระ ให้มีคณะกรรมการประจำแผนกซึ่งประกอบด้วยหัวหน้าแผนกอิสระเป็นประธาน และกรรมการอื่นอีกไม่เกินสี่คน ซึ่งหัวหน้าแผนกอิสระได้เสนอขออนุมัติจากสภามหาวิทยาลัย คณะกรรมการประจำคณะหรือคณะกรรมการประจำแผนกอิสระมีอำนาจหน้าที่ดังนี้

1. วางระเบียบการภายในคณะหรือแผนก เพื่อเสนอต่อสภามหาวิทยาลัย
2. วางหลักสูตรรายละเอียดสำหรับคณะหรือแผนก เพื่อเสนอต่อสภามหาวิทยาลัย
3. วางระเบียบการสอบไล่ เพื่อเสนอต่อมหาวิทยาลัย และจัดการสอบไล่

สำหรับคณะ หรือแผนก

4. รับผิดชอบและให้ความเห็นแก่คณบดี หรือหัวหน้าแผนกวิชา ในกิจการของคณะ หรือแผนก

*ในปัจจุบัน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เท่านั้นที่ยังคงมีสำนักงานเลขาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการ ภายหลังการปฏิวัติแล้ว หน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการ มีเปลี่ยนแปลงไปโดยขยับมาลงกรณมหาวิทยาลัย และมีเพิ่มหน่วยงานในกรมศิลปากรคือ กองศิลปศึกษา กองหอสมุดแห่งชาติ หน่วยงานอื่นคงเดิม กระทรวงศึกษาธิการคงมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษาอบรม การศาสนา และการวัฒนธรรม และมีหน้าที่ควบคุมการบริหารงานทั้งด้านวิชาการและธุรการ โดยจัดหน่วยงานเป็นกรมกองต่าง ๆ หน้าที่ของหน่วยงานในสังกัดของกระทรวงศึกษาธิการมีดังนี้¹¹

1. สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี มีหน้าที่เกี่ยวกับราชการทางการเมือง เป็นต้นว่า รวบรวมคำแถลงนโยบายของรัฐบาล และกิจการที่กระทรวงได้ปฏิบัติหรือคิดจะปฏิบัติควมนโยบายนั้น ตรวจเรื่องราวที่กรมกองต่าง ๆ จะเสนอรัฐมนตรี เตรียมเรื่องในระเบียบวาระประชุม ของคณะรัฐมนตรี ตรวจสอบเรื่องราวร้องทุกข์ และความเห็นต่าง ๆ ที่มีผู้ส่งมายังรัฐมนตรี คัดต่อประสานงานระหว่างกระทรวง ทบวง กรม เพื่อให้งานการเมืองและงานประจำดำเนินไปด้วยดี

2. สำนักงานปลัดกระทรวง มีหน้าที่เกี่ยวกับราชการประจำทั่วไปในกระทรวง ควบคุมราชการทั่วไปในกระทรวง และราชการที่มีใ้แก่ไว้ให้เป็นหน้าที่ของกรมใดกรมหนึ่ง โดยเฉพาะ เช่น รักษาระเบียบและควบคุมราชการที่เป็นส่วนกลาง ควบคุมเจ้าหน้าที่จัดการศึกษาส่วนภูมิภาค ดำเนินการเกี่ยวกับวิธูลการต่างประเทศ องค์การต่างประเทศ และระหว่างชาติซึ่งติดต่อกับกระทรวงศึกษาธิการ ประสานงานเกี่ยวกับการคลังที่เป็นส่วนรวมหลาย ๆ กรม เช่น แผนการศึกษา แผนวัฒนธรรม

3. กรมสามัญศึกษา มีหน้าที่จัดการประถมศึกษา การศึกษาผู้ใหญ่ มัธยมศึกษา ศึกษา การศึกษานอกระบบ และการศึกษาสำหรับคนพิการบางประเภท และมีหน่วยอิสระสังกัดกรม คือหน่วยศึกษานิเทศก์ มีหน้าที่แนะนำ ให้ความคิดเห็น และช่วยแก้ปัญหาให้แก่โรงเรียนในสังกัด

¹¹กรมวิชาการ, ความเป็นมาของกรมบริหารการศึกษา (เอกสารฉบับที่ 4 ชุดพัฒนาการทางการศึกษา, พระนคร : โรงพิมพ์มิ่งมงคลพิมพ์, 2505), หน้า 340-353.

4. กรมวิสามัญศึกษา มีหน้าที่จัดการศึกษาชั้นมัธยมศึกษา ตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ชั้นเตรียมอุดมศึกษา ควบคุมดูแลและอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์ จัดทำและควบคุมงบประมาณรายได้อายจ่าย เงินการจร สร้างโรงเรียนต่าง ๆ จัดการสอบไล่ชั้นประโยคต่าง ๆ และสอบเทียบความรู้ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีหน่วยอิสระสังกัดกรม คือ หน่วยศึกษานิเทศก์ มีหน้าที่แนะนำให้ความคิดเห็น และช่วยแก้ปัญหาให้แก่โรงเรียนในสังกัด
5. กรมอาชีวศึกษา มีหน้าที่จัดการศึกษาในคานวิชาชีพ เช่น จัดตั้ง ขยาย และควบคุมโรงเรียนอาชีวศึกษาประเภทต่าง ๆ ตรวจสอบแนะนำให้นักเรียนเรียนวิชาชีพที่เหมาะสมกับอุปนิสัยและสติปัญญาของตน เขียนแบบการก่อสร้าง คีตราคา และทำประมาณการสร้างอาคาร และครุภัณฑ์ศึกษา ฯลฯ และมีหน่วยอิสระสังกัดกรม คือ หน่วยศึกษานิเทศก์ มีหน้าที่แนะนำให้ความคิดเห็น ฝะช่วยแก้ปัญหาแก่โรงเรียนในสังกัด
6. กรมพลศึกษา มีหน้าที่ดำเนินการและควบคุมดูแลให้การศึกษาในคานพลศึกษา แก่ครู นักเรียน และประชาชน ดำเนินการและควบคุมดูแลในเรื่องการลูกเสือ การอนุชาชาด และควบคุมดูแลการก่อสร้างกรีฑาสถานแห่งชาติ กับสนามกีฬาในส่วนกลาง และสวนภูมิภาก
7. กรมวิชาการ มีหน้าที่ส่งเสริมการดำเนินงานการศึกษาของกรมต่าง ๆ และของกระทรวงศึกษาธิการ เป็นส่วนรวม โดยยึดหลักวิชาสถิติ และการค้นคว้ามุ่งหมายที่จะให้การศึกษาของชาติ มีความมั่นคง เป็นศูนย์กลางทางวิชาการของกระทรวงศึกษาธิการ
8. กรมการฝึกหัดครู มีหน้าที่ผลิตครูประเภทต่าง ๆ ให้โรงเรียนรัฐบาล ประชาบาล เทศบาล และโรงเรียนราษฎร์ทั่วพระราชอาณาจักร อบรมครูที่ชาควิทยฐานะทางครูให้มีวิทยฐานะชั้น ส่งเสริมครูที่มีวุฒิศูแล้ว ให้มีวิทยฐานะสูงขึ้น และอบรมวิชาการศึกษาแขนงต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่การเรียนการสอนของนักเรียนทั่วไป และมีหน่วยอิสระสังกัดกรม คือ วิทยาลัยวิชาการศึกษา สถาบันระหว่างชาติ สำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก หน่วยศึกษานิเทศก์

9. กรมการศาสนา มีหน้าที่ดำเนินการพระพรทศาสนา ให้ความช่วยเหลือแก่ ศาสนาอื่นและอาศัยการศาสนาอบรม ประชาชน ให้มีศีลธรรมอันดีงาม

10. กรมศิลปากร มีหน้าที่บำรุงรักษาไว้ซึ่งความเป็นเอกราชทางศิลปะและ วัฒนธรรมของชาติให้มั่นคงถาวร เพื่อเจริญไว้ซึ่งสัญลักษณ์แห่งความเป็นชาติที่เกื้อมี สมบัติทางศิลปะอันสูงส่งของตนเองมาแต่เมืองบรรพกาล และเผยแพร่ศิลปวิทยาการ ให้เกิดความรู้ ความนิยม ทั้งในด้านการฝีมือ และวิชาการของบรรพชาศิลป์อันเชียวชาญ ในวิทยาการสาขาต่าง ๆ เหล่านี้ ไปตามความปรารถนาของศิลปิน เพื่อยกระดับทาง จิตใจให้สูงขึ้นไปตาม อันเป็นการทำให้เกิดความเจริญทางจิตใจของประชาชนในชาติ

ในปี พ.ศ. 2506 ใ้มีพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2506 /ราชการ แบ่งกระทรวงศึกษาธิการออกเป็น 10 กรม เช่นเดิม และในปีนี้มีสำนักงานวางแผนการศึกษา ขึ้น ในสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการและได้เปลี่ยนเป็นกองวางแผนการศึกษา ใน ปี พ.ศ. 2509¹² ให้มีหน้าที่ในการดำเนินงานรับผิดชอบเกี่ยวกับแผนงานของกระทรวง ศึกษาธิการ และดำเนินการวางแผนการศึกษาให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่ง ชาติ และแผนการปกครอง การแบ่งส่วนราชการของกระทรวงศึกษาธิการ แบ่งได้ดัง แผนผังที่ 20

ตั้งแต่ พ.ศ. 2506 จนถึงปัจจุบัน งานในหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการคือ จัดการศึกษาให้แก่ประชาชน รวมทั้งมีหน้าที่ในการวางแผนการศึกษา การบริหารงานบุคคล ฝ่ายการศึกษา การควบคุมติดตามผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ การบริหารงานในโรงเรียน และสถาบันเพื่อส่งเสริมการวิจัย การนิเทศ และการควบคุมมาตรฐานการศึกษาตลอดทั้ง การผลิตครู การอบรมครูประจำการ และการใช้วัสดุอุปกรณ์ เพื่อเผยแพร่การศึกษาแก่

¹² นิสิตปริญญาโท, "กองวางแผนการศึกษา" รายงานการปีถงาน (ส่วนประกอบ การเรียนวิชา Supervised Professional Experience in Educational Administration, แผนกบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ปีการศึกษา 2513), หน้า 205.

สาธารณชนอย่างกว้างขวางด้วย งานดังกล่าวแบ่งตามส่วนความรับผิดชอบเป็น 10
หน่วยงานด้วยกัน ซึ่งมีหน้าที่ แตกต่างกันไปดังนี้¹³

1. สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี มีหน้าที่ให้ความสะดวกแก่รัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงศึกษาธิการที่เกี่ยวกับเรื่องราวฝ่ายการเมือง งานระหว่างประเทศในด้าน
การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม การประสานงานบริหารระหว่างกระทรวงหรือ
สถาบันการศึกษาในประเทศ ปฏิบัติงานเกี่ยวกับนโยบายทางการศึกษาต่อคณะรัฐมนตรี
รัฐสภา และคณะรัฐมนตรี

2. สำนักงานปลัดกระทรวง มีหน้าที่เกี่ยวกับราชการประจำทั่วไปในกระทรวง
ควบคุมเจ้าหน้าที่จัดการ ศึกษาส่วนภูมิภาค ติดต่อกับต่างประเทศ ในด้านเกี่ยวกับ การ
ศึกษา โดยแพร่ข่าวเกี่ยวกับการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม ตลอดจนวางแผนการ
ศึกษาโดยส่วนรวมด้วย

3. กรมสามัญศึกษา มีหน้าที่จัดการประถมศึกษา การศึกษาก่อนประถมศึกษาหรือ
การศึกษานอกระบบ การศึกษาสำหรับผู้ใหญ่ และการศึกษาพิเศษ สำหรับบุคคลอมางประเทศ
เช่น โรงเรียนสอนคนพิการ คนที่คอยโอกาสในการศึกษาเล่าเรียน โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์
 เป็นต้น

4. กรมวิสามัญศึกษา มีหน้าที่จัดการมัธยมศึกษา การโรงเรียนราษฎร์ ควบคุม
การสอบไล่ชั้นประโยคมัธยมศึกษา และการสอบเทียบความรู้เพื่อสิทธิบางอย่าง กับมีหน้าที่
จัดดำเนินงานเกี่ยวกับทุนส่งเสริมการศึกษา

5. กรมอาชีวศึกษา มีหน้าที่วางแผนและจัดการศึกษาค้นอาชีพดำเนินงานเกี่ยว
กับ โรงเรียน หลักสูตรการสอนของโรงเรียนอาชีวศึกษา สถาบันอาชีวศึกษาชั้นสูง ทำหน้าที่
ตรวจสอบแบบแปลนการก่อสร้าง ให้คำแนะนำในการออกแบบการก่อสร้าง และให้ความ
ช่วยเหลือทางสถาปัตยกรรม และวิศวกรรมแก่กรมกองในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการด้วย

¹³ กองวางแผนการศึกษา, รายงานการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ 2511
(พระนคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2512), หน้า 3-8.

6. กรมการฝึกหัดครู มีหน้าที่ผลิตครูสำหรับโรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนประชาบาล โรงเรียนเทศบาล โรงเรียนราษฎร์ทั่วราชอาณาจักร มีหน้าที่ในการฝึกอบรมวิชาการศึกษาแขนงต่าง ๆ แก่ครู และเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาาระหว่างประจำการ และการส่งเสริมวิทยฐานะของครูให้สูงขึ้น

7. กรมวิชาการ มีหน้าที่ควบคุมส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับหลักสูตรแบบเรียน และอุปกรณ์การศึกษา เป็นศูนย์กลางการส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาการ กับมีหน้าที่ศึกษาค้นคว้าวิจัยปัญหาเกี่ยวกับวิธีสอน การใช้อุปกรณ์การศึกษาที่จำเป็นสำหรับโรงเรียนทุกประเภท

8. กรมพลศึกษา มีหน้าที่ส่งเสริมการพลศึกษา ผลิตและฝึกอบรมครูพลศึกษา ส่งเสริมการกีฬาสมัครเล่น กีฬาประชาชน การลูกเสือ และอนุชาต ทั้งส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค

9. กรมศิลปากร มีหน้าที่บำรุงรักษาและส่งเสริมศิลปะ อดะวิทยาการทางโบราณคดี วรรณคดี ประวัติศาสตร์ การสังคีต งานนาฏศิลป์ สถาปัตยกรรม หัตถศิลป์ ศิลปศึกษา พิพิธภัณฑสถาน และหอสมุดแห่งชาติ

10. กรมการศาสนา มีหน้าที่บำรุงส่งเสริมพระพุทธศาสนา และให้ความช่วยเหลือแก่ศาสนาอื่น รวมทั้งหน้าที่ในการจัดดำเนินการศาสนสมบัติ และการปฏิบัติงานเกี่ยวกับพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์

สำหรับการบริหารส่วนกลาง กระทรวงศึกษาธิการ เป็นศูนย์กลางในการดำเนินการนโยบายและคำสั่งต่าง ๆ ออกจากส่วนกลาง แล้วไปยังส่วนภูมิภาค ตามลำดับชั้น จนถึงโรงเรียน ซึ่งเป็นหน่วยปฏิบัติงาน แบ่งงานเป็นกรม กองต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วข้างต้น สำหรับในส่วนภูมิภาค ได้แบ่งหน่วยปฏิบัติงานเป็นภาคการศึกษา จังหวัด และอำเภอ

1. ภาคการศึกษา แบ่งออกเป็น 12 ภาคคงเดิม แต่ละภาคมีผู้ตรวจการการศึกษา (ศึกษาธิการภาค) เป็นผู้ให้คำปรึกษาและแนะนำแก่จังหวัดต่าง ๆ ในภาคนั้น ๆ ทางด้านการบริหารและวิชาการ โดยมีศึกษาธิการจังหวัดประจำภาคศึกษา เป็นผู้ช่วยด้านการบริหาร และศึกษานิเทศก์เป็นผู้ช่วยด้านวิชาการ ผู้ตรวจการศึกษานี้ประจำที่ทำการของภาค

2. จังหวัด แต่ละจังหวัดมีที่ทำการศึกษาธิการจังหวัด และมีศึกษาธิการจังหวัด ในฐานะผู้บังคับบัญชาในระดับจังหวัด ซึ่งได้รับมอบอำนาจจากกระทรวงศึกษาธิการ เป็นผู้ดำเนินการศึกษาของทุก ๆ กรม ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการทั้งด้านบริหาร และวิชาการ

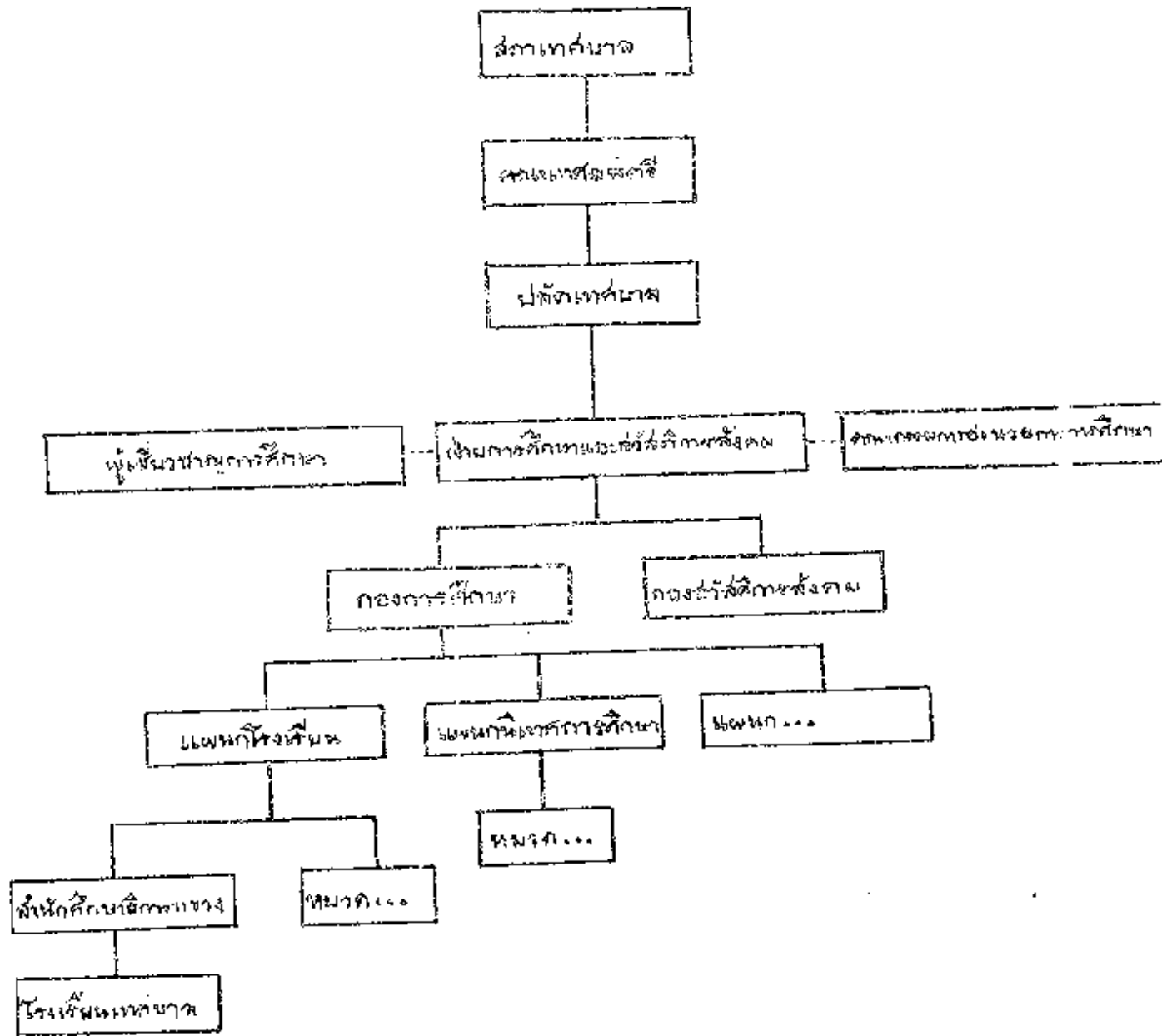
3. อำเภอ แต่ละอำเภอมมีที่ทำการศึกษาธิการอำเภอ และมีศึกษาธิการอำเภอ ได้รับมอบอำนาจจากกระทรวงศึกษาธิการ ให้เป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินการด้านการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ทั้งด้านบริหารและวิชาการ ในฐานะเป็นผู้บังคับบัญชา ในระดับอำเภอ

เทศบาลและองค์การบริหารส่วนจังหวัด มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการดำเนินการบริหารการศึกษาในเขตของตน ให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายและนโยบายที่กำหนดไว้ ซึ่งรวมทั้งการจัดตั้ง บุก และขยายโรงเรียน การปกครองโรงเรียน การเงิน และทรัพย์สินของโรงเรียน การหางบประมาณ รายได้ รายจ่าย ในการศึกษา การตรวจตรากิจการโรงเรียน และการบริหารงานบุคคลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับครูและเจ้าหน้าที่การศึกษาอื่น ๆ

เทศบาล มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการจัดการศึกษาประชาบาล ในเขตของตนอย่างเต็มที่ โดยมีความรับผิดชอบตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2478 โดยเป็นผู้บริหารและดำเนินการโดยตรง เทศบาลนั้นได้จัดองค์การการศึกษาเอาไว้ทั้งแผนผังที่ 21

การบริหารการศึกษาของเทศบาลมี คณะเทศมนตรี เป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายนโยบาย ซึ่งมีหน้าที่และความรับผิดชอบในการกำหนดนโยบายและการควบคุมการบริหารการศึกษาของเทศบาลและปกครองบังคับบัญชาพนักงานเทศบาล กับเจ้าหน้าที่ฝ่ายพนักงานประจำ ซึ่งมีปลัดเทศบาล และเจ้าหน้าที่การศึกษา เป็นเจ้าหน้าที่สำคัญรับผิดชอบการบริหารงาน นอกจากนี้มีสภาเทศบาล ซึ่งพิจารณาอนุมัติงบประมาณการศึกษาและควบคุมการบริหารงานของคณะเทศมนตรี การบริหารการศึกษาของเทศบาลดำเนินการดังแผนผังที่ 22

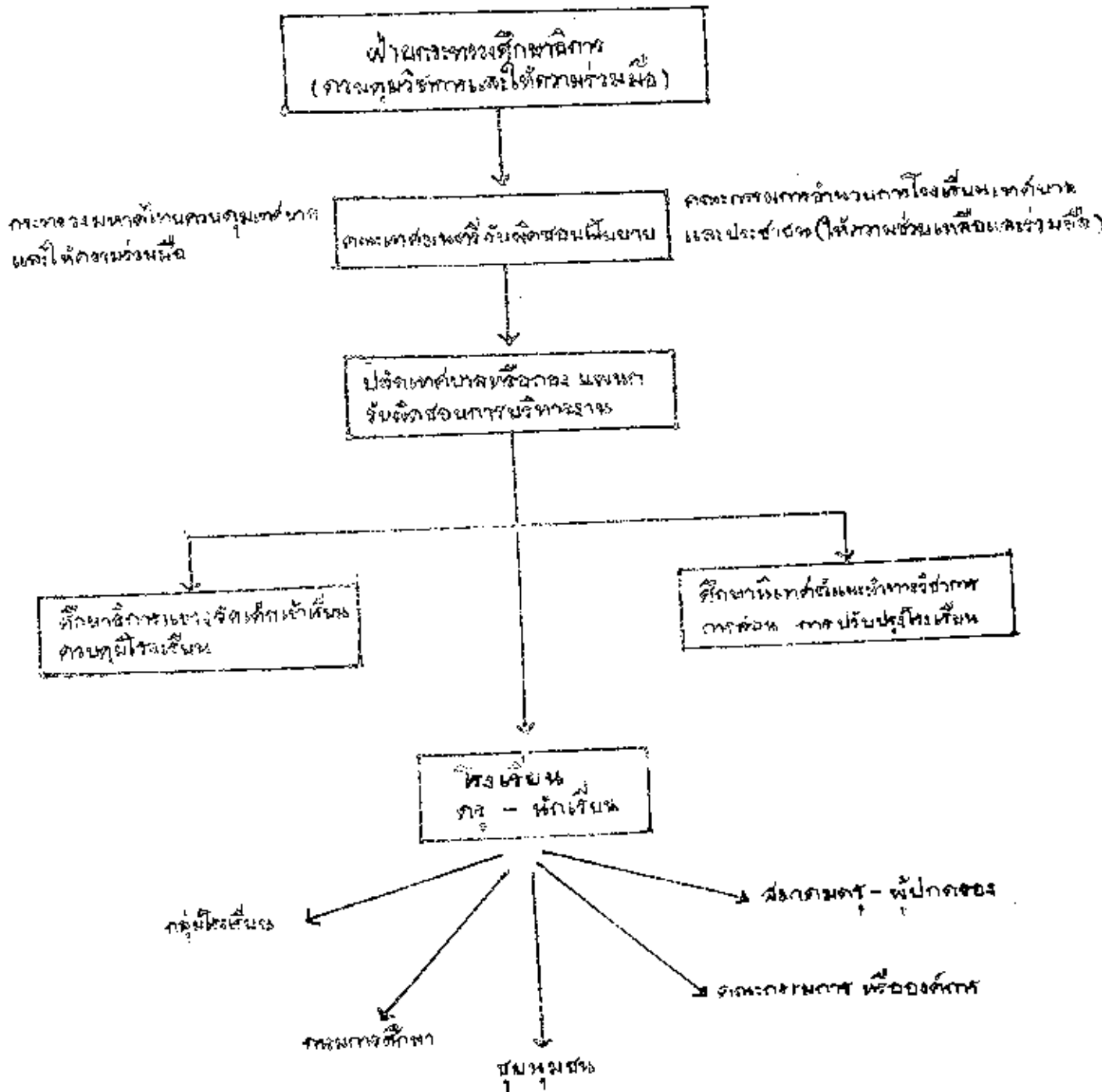
การจัดองค์การบริหารศึกษาของเทศบาล



แหล่งที่มา :- ศิษย์ปริญญาโท, ปัญหาการบริหารการศึกษาไทย, เอกสารอัดสำเนาส่วนประกอบ
 การเสวนาหรือ Seminar in Educational Administration แผนกบริหารการศึกษา
 มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร, ปีการศึกษา 2513, หน้า 60

แบบฟอร์มที่ 22

การประเมินผลครูผู้สอนของเขตพื้นที่

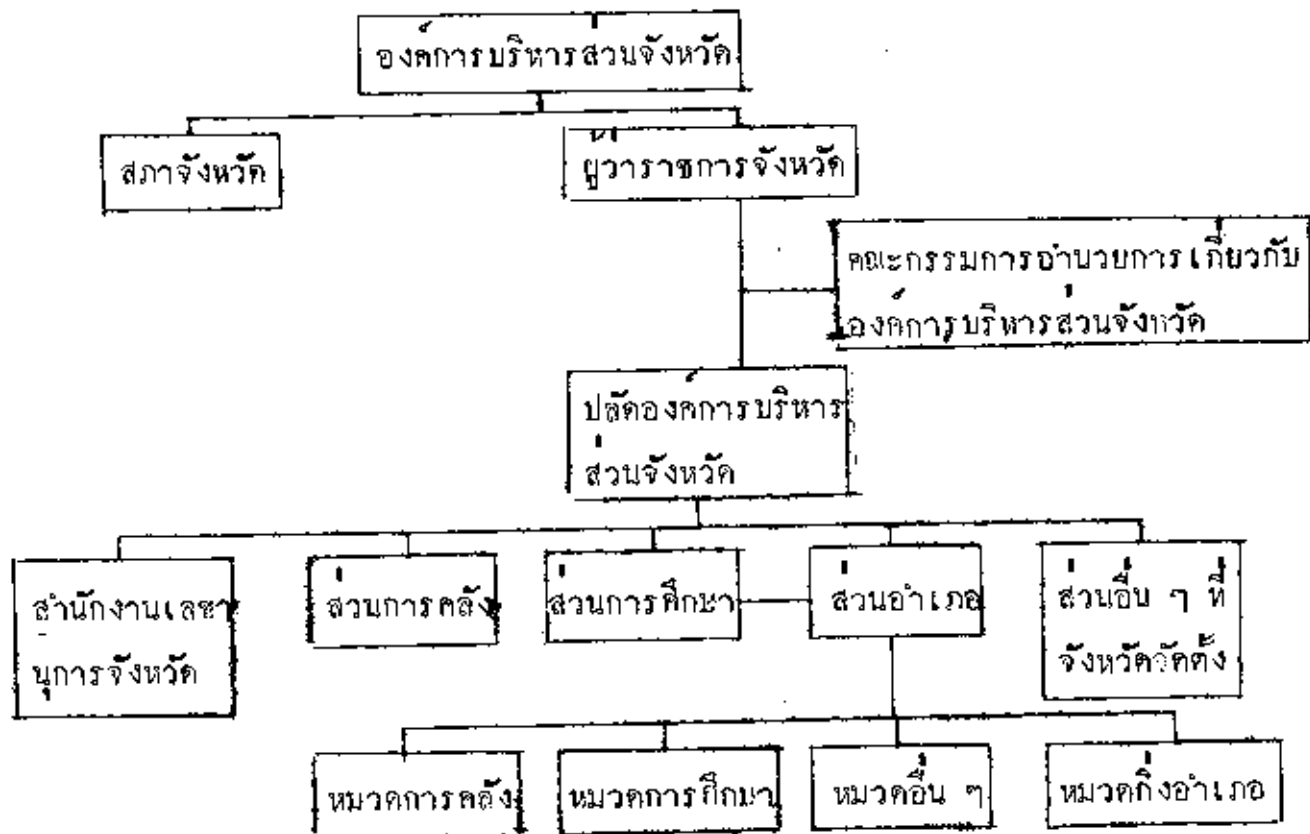


แหล่งที่มา :- ฉันทนา ปิณฑุภักดิ์, รายงานการศึกษาค้นคว้า, บทความวิจัยเรื่อง "การประเมินผลครูผู้สอน" Supervised Professional Experience in Educational Administration มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์บุรีรัมย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ปีการศึกษา 2513, หน้า 12

องค์การบริหารส่วนจังหวัด มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาประชาบาล
 อย่างเต็มที่ภายในเขตของตน แบ่งส่วนราชการตั้งแบบผัง

แผนผังที่ 23

การแบ่งส่วนราชการขององค์การบริหารส่วนจังหวัด



- คัดแปลงมาจาก :-
1. กรมการปกครอง, การจัดการศึกษาโดยท้องถิ่น (พระนคร: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2513) หน้า 12.
 2. กุชงค์ เฟงกรี, "ประวัติความเป็นมาของประถมศึกษาและการบริหารประถมศึกษาของประเทศไทย" วารสารสภาการศึกษาแห่งชาติ, ปีที่ 5 ฉบับที่ 5 (ธันวาคม, 2513), หน้า 20.

การบริหารการศึกษาคงองค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัด
บริหารทั้งด้านธุรการ วิชาการและบริหารงานบุคคล โดยมีกระทรวงมหาดไทย ควบคุม
และปฏิบัติงานเกี่ยวกับงานด้านธุรการ กระทรวงศึกษาธิการควบคุมและปฏิบัติงานเกี่ยวกับ
งานด้านวิชาการ คุรุสภาควบคุมและปฏิบัติงานเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลตามกฎหมาย
ข้าราชการพลเรือน การบริหารการศึกษาระชาบาลขององค์การบริหารส่วนจังหวัด แสดง
ไต่ถามแผนผังที่ 24



สำหรับการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในระยะเริ่มแรก ทาง
กระทรวงมหาดไทยได้จัดตั้ง กองการศึกษาประชาบาล เป็นการภายในขึ้นในกรมการปกครอง
เพื่อปฏิบัติงานเกี่ยวกับการศึกษาประชาบาล โดยให้แบ่งส่วนราชการของกองออกเป็น 3 แผนก
คือ แผนกกลุณงาน แผนกประมาณการรายจ่าย และแผนกประสานงาน¹⁴ และตามคำสั่ง
กรมการปกครองที่ 272/2511 ได้กำหนดหน้าที่ของกองการศึกษาประชาบาล ไว้ดังนี้

1. ส่งเสริมให้ท้องถิ่นมีอำนาจในการบริหารการศึกษาอย่างเต็มที่
2. ส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาให้มากที่สุด
3. ส่งเสริมให้ข้าราชการและประชาชนในท้องถิ่น ได้มีความรู้ความสามารถ

ในการจัดการศึกษา

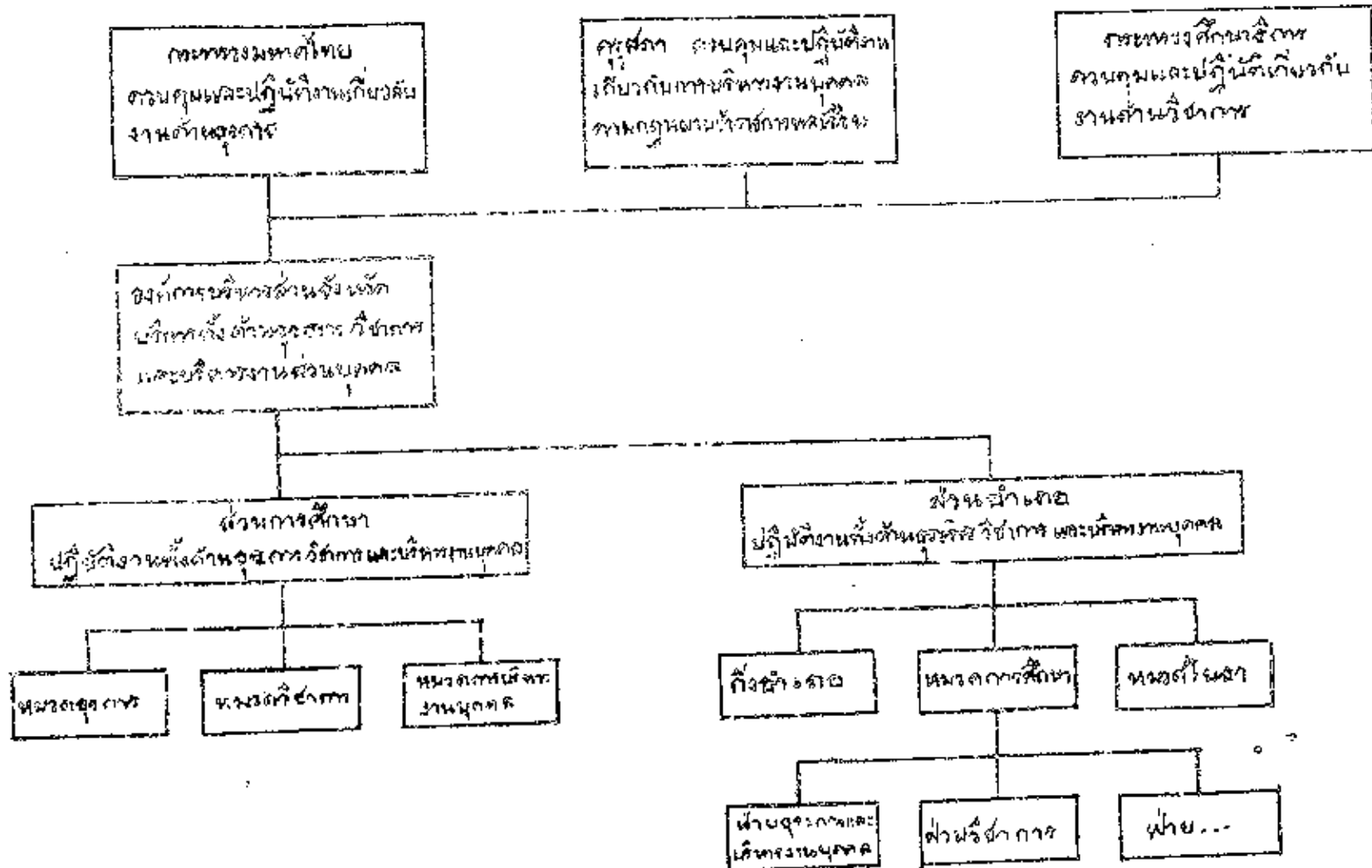
4. ช่วยเหลือเกี่ยวกับการศึกษาแก่ท้องถิ่นในด้านการบริหารงานบุคคล การเงิน
และวัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ
5. ส่งเสริมสวัสดิการให้แก่เจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติงานเกี่ยวกับการศึกษาประชาบาล
และนักเรียน
6. เป็นศูนย์กลางประสานงานด้านบริหารการศึกษา ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
7. ตรวจสอบและติดตามผลการปฏิบัติงานในฐานะที่เป็นผู้ให้การสนับสนุนแก่
องค์การบริหารส่วนจังหวัด

กองการศึกษาประชาบาลรับผิดชอบในการปฏิบัติงานขึ้นตรงต่อส่วนการปกครอง
ภูมิภาค และเมื่อแต่ละองค์การสามารถดำเนินงานได้เองแล้ว กองการศึกษาประชาบาล
จะสลายตัวไป

¹⁴ คำสั่งกรมการปกครองที่ 272/2511 เรื่องการแบ่งงานของกองการศึกษา
ประชาบาล (เอกสารยึดสำเนาของกองการศึกษาประชาบาล).

แผนผังที่ 24

ภาพลักษณ์การศึกษาระดับอุดมศึกษาในทศวรรษที่ 24



แหล่งที่มา : กุซงต์ แห่งดี, "ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของประเทศไทยและการพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย" ปีที่ 5 ฉบับที่ 5 (ธันวาคม, 2515), หน้า 19.

การดำเนินงานการศึกษาประชาบาล ในระดับประถมศึกษามีอยู่ในความรับผิดชอบของกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ องค์การบริหารส่วนจังหวัดและเทศบาล จากหนังสือเรื่อง การจัดการศึกษาโดยท้องถิ่นของกรมการปกครอง ใ้ค้แบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบระหว่างหน่วยการปกครองส่วนกลาง และหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ดังนี้

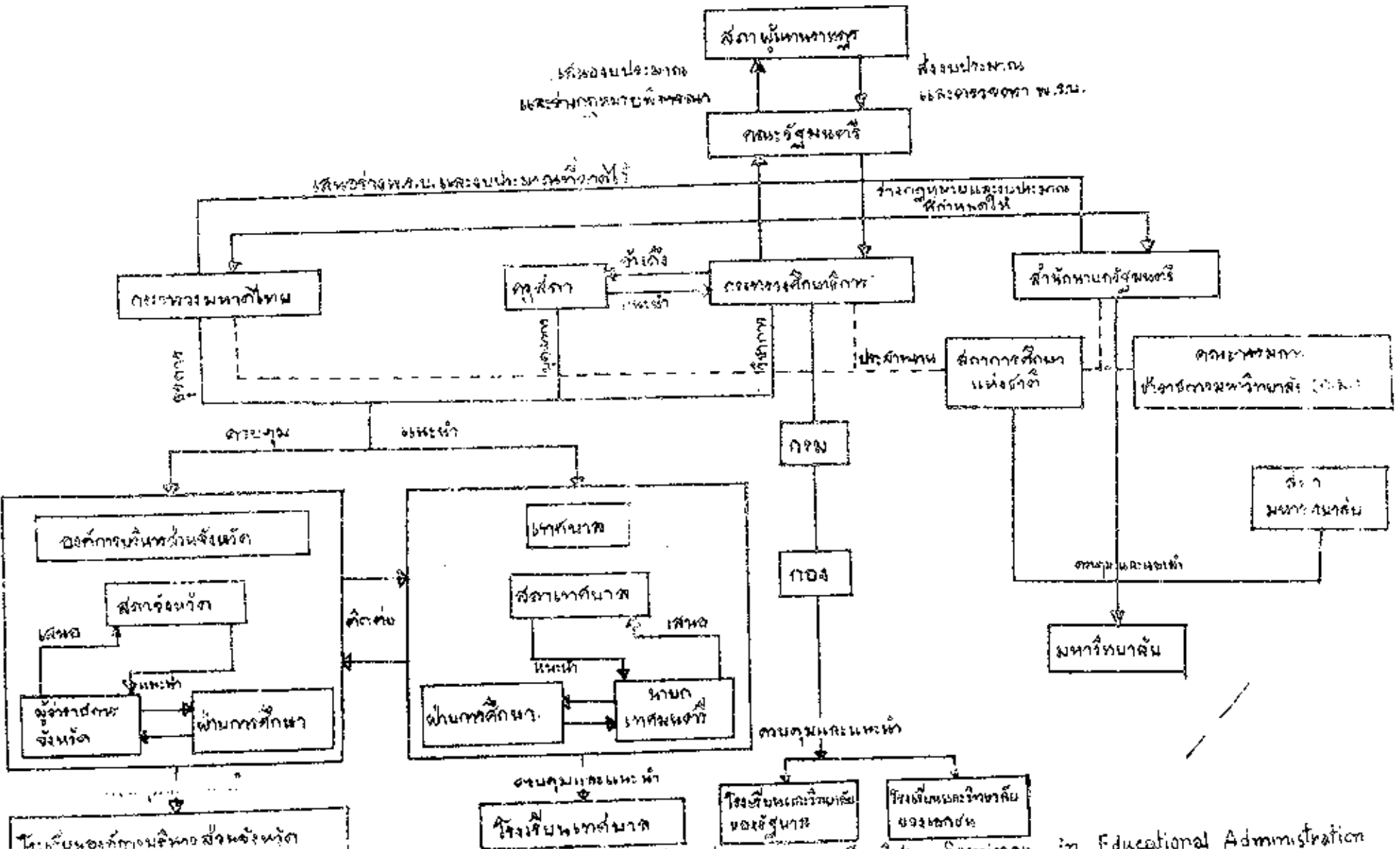
1. กระทรวงมหาดไทย มีหน้าที่และความรับผิดชอบ ควบคุมนโยบายเกี่ยวกับการบริหาร และการจัดการศึกษาของท้องถิ่นให้เป็นไปตามเป้าหมาย จัดสรรเงินอุดหนุนจากรัฐบาลกลาง ควบคุมการบริหารงานบุคคล เป็นหน่วยประสานงานกับหน่วยราชการอื่นที่เกี่ยวข้องให้คำแนะนำ ส่งเสริม และช่วยเหลือ หน่วยการปกครองท้องถิ่น ในการแก้ไขปัญหา อุปสรรคและข้อขัดข้องต่าง ๆ ที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทย
2. กระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่และความรับผิดชอบควบคุมด้านวิชาการและมาตรฐานการศึกษาของท้องถิ่น พิจารณาค่าเงินการเกี่ยวกับคณะครู คุณภาพการศึกษา การกำหนดเวลาเรียน แบบเรียน การสอน ตลอดจนการวัดผลและการนิเทศการศึกษา ฯลฯ
3. หน่วยการปกครองท้องถิ่น คือ เทศบาล และองค์การบริหารส่วนจังหวัด มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการดำเนินการบริหารการศึกษาในเขตของตน ให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย และนโยบายที่กำหนดเอาไว้

ดังนั้นกระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ และหน่วยการปกครองท้องถิ่นต่างมีหน้าที่และความสัมพันธ์ช่วยเหลือกันที่เรจัดการศึกษาของท้องถิ่นให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลเขียนเป็นแผนผังระบบการบริหารการศึกษาของท้องถิ่นได้ดังแผนผังที่ 25

ในการจัดระบบการบริหารการศึกษาไทยในยุคนี้ สรุปเป็นแผนผังได้ดังแผนผังที่

บทบัญญัติ 26

การจัดระบบการปกครองการศึกษาของไทย



บทบัญญัติ 26 - การจัดระบบการปกครองการศึกษาของไทย : เอกสารอ้างอิงสำหรับงานประชุมวิชาการในหัวข้อ Seminar
 แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2513, หน้า 88.

in Educational Administration

การบริหารงานบุคคล

สำหรับตำแหน่งงานของ สำนักนายกรัฐมนตรี มีนายกรัฐมนตรีเป็นผู้บังคับบัญชา
รับผิดชอบ และมีรองนายกรัฐมนตรีเป็นผู้ช่วยสั่งหรือปฏิบัติราชการแทน ตำแหน่งของ
หัวหน้าแต่ละหน่วยงานเทียบได้เท่ากับ ปลัดกระทรวงและอธิบดี นอกจากนี้ก็ยังมีตำแหน่ง
เช่นหน่วยงานอื่น คือ รองปลัดกระทรวง รองอธิบดี หัวหน้ากอง ตามลำดับลงไป การดำเนินการ
งานในการบริหารงานบุคคล มี อ.ก.พ.สำนักนายกรัฐมนตรีทำหน้าที่ตั้งระเบียบไว้ในกฎหมาย
ว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนแล้ว ให้มีหน้าที่ช่วย ก.พ.ปฏิบัติกรให้เป็นไปตาม
กฎหมายว่าด้วยกรนั้นด้วย¹⁵

สภาการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งทำหน้าที่ควบคุมการศึกษาทั่วไปของชาติให้เป็นไปใน
ระดับที่มีมาตรฐานที่ดียิ่งขึ้น มีสำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติเป็นหน่วยปฏิบัติงานทั้ง การ
และวิชาการ ของสภาการศึกษาแห่งชาติ โดยมีเลขาธิการ เป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการ
ปฏิบัติงานทั่วไป รองเลขาธิการเป็นผู้ช่วย และแบ่งหน่วยงานออกไป มีหัวหน้าหน่วยงาน
ตำแหน่งเทียบเท่ากับหน่วยงานโดยทั่วไป

มหาวิทยาลัย ทำหน้าที่ในการดำเนินการจัดการศึกษา มีอธิการบดีเป็นหัวหน้า
สถานศึกษา มีเลขาธิการ เป็นหัวหน้าสำนักงานเลขาธิการ คณะบดีเป็นหัวหน้าของคณะต่าง ๆ
ซึ่งการคัดเลือกตัวบุคคลได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติของแต่ละมหาวิทยาลัย ด้านการบริหาร
งานบุคคล ทางมหาวิทยาลัยมีหน่วยงานบริหารงานบุคคลแยกออกจาก ก.พ. โดยกำหนด
ให้มีหน่วยงานดังนี้

"๑. คณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย เรียกโดยย่อว่า ก.ม.
เป็นหน่วยงานบริหารงานบุคคลสูงสุด เช่นเดียวกับ ก.พ.ในกรณีข้าราชการพลเรือนทั่วไป
ก.ม.มีส่วนประกอบคือ นายกรัฐมนตรีเป็นประธาน รองนายกรัฐมนตรี (ถ้ามี) เป็นรอง

¹⁵ พระราชบัญญัติระเบียบราชการสำนักนายกรัฐมนตรี ฉบับที่ ๑ (๒๕๐๕)
(เอกสารอัครเสนาของสำนักนายกรัฐมนตรี คัดจาก ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๗๙ ตอนที่
๗๘, ๒๘ สิงหาคม ๒๕๐๕), หน้า ๕-๖.

ประธาน ประธานคณะกรรมการบริหาร สภาการศึกษาแห่งชาติ ปลัดบัญชาการ สำนัก
นายกรัฐมนตรี ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี อธิการบดีทุกมหาวิทยาลัย ผู้อำนวยการสำนัก
งบประมาณ อธิบดีกรมบัญชีกลาง เลขาธิการคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน และ
เลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ เป็นกรรมการ

2. อนุกรรมการ ก.ม.ประจำมหาวิทยาลัย เรียกโดยย่อว่า อ.ก.ม. ประกอบ
ด้วย อธิการบดีเป็นประธาน รองอธิการบดี (ตามี) เป็นรองประธาน คณะบดี และ
เลขาธิการมหาวิทยาลัย (ตามี) เป็นอนุกรรมการ

3. นอกจากนั้น ก.ม.มีอำนาจตั้งอนุกรรมการวิสามัญเพื่อทำการใด ๆ ที่ ก.ม.
มอบหมายได้ ปัจจุบันมี อ.ก.ม.วิสามัญอยู่ 3 ชุดคือ อ.ก.ม.วิสามัญพิจารณาการเลื่อนชั้น
เลื่อนอันดับ และ เลื่อนขั้นเงินเดือน ซึ่งประกอบด้วยปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี เป็นประธาน
ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ ผู้อำนวยการกองเงินเดือน เลขาธิการ ก.พ.(สามท่านนี้
มักส่งผู้แทนมาประชุม) เลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ เป็นกรรมการ ทำหน้าที่พิจารณา
เรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับ การเลื่อนชั้น เลื่อนอันดับ และเลื่อนเงินเดือนของอาจารย์ และ
ข้าราชการอื่น ๆ ในมหาวิทยาลัย นอกจากนั้น มี อ.ก.ม. วิสามัญพิจารณาคณะวุฒิป็นชุด
เดียวกับ อ.ก.พ. พิจารณาคณะวุฒิตั้งพิจารณาตราค่าคณะวุฒิตั้งขณะที่ทำหน้าที่ทั้ง อ.ก.พ.
และ อ.ก.ม.ในคราวเดียวกัน อ.ก.ม.วิสามัญอีกชุดหนึ่งคือ อ.ก.ม.วิสามัญ เรื่อง
วินัย ซึ่งประชุมไม่บ่อยครั้งนัก¹⁶

กระทรวงศึกษาธิการ ผู้บังคับบัญชาสูงสุดเป็นตำแหน่งทางการเมือง คือ
รัฐมนตรีว่าการ รัฐมนตรีช่วยว่าการ ส่วนตำแหน่งข้าราชการประจำก็ลงเช่นเดียวกับ
กระทรวงอื่น ๆ คือมี ปลัดกระทรวง รองปลัดกระทรวง อธิบดี รองอธิบดี ผู้อำนวยการกอง
หัวหน้ากอง หัวหน้าแผนก ในส่วนภูมิภาค ผู้รับผิดชอบงานตำรศึกษาของกระทรวง
ศึกษาธิการ คือ ผู้ตรวจการศึกษา ศึกษาธิการจังหวัด ศึกษาธิการ

¹⁶สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี, รายงานผลการดำเนินงานมหาวิทยาลัย
ครั้งที่ 1 (พระนคร : โรงพิมพ์ของสมาคมสังคมนักศึกษาแห่งประเทศไทย, 2510).

อำเภอ และมีผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ เป็นผู้ตรวจและแนะนำชี้แจงราชการ
กรมต่าง ๆ ทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น รวมทั้งองค์การของรัฐบาล ที่อยู่
ในความควบคุมของกระทรวงศึกษาธิการ¹⁷ ในส่วนหัวหน้าสถานศึกษา ของกระทรวง
ศึกษาธิการ มี อธิการ ผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ และครูใหญ่ ซึ่งการกำหนดวิธีการ
คัดเลือกตำแหน่งต่าง ๆ เป็นไปตามกฎหมาย

การบริหารงานบุคคลของกระทรวงศึกษาธิการ มีคณะกรรมการอำนวยการคุรุสภา
(ก.ค.อ.) ทำหน้าที่ในส่วนเกี่ยวกับข้าราชการครูแผน ก.พ. เฉพาะเท่าที่อยู่ในอำนาจ
หน้าที่คณะกรรมการอำนวยการได้แต่งตั้งอนุกรรมการคุรุสภาประจำกระทรวง เรียกโดย
ย่อว่า "อ.ก.ค.กระทรวงศึกษาธิการ" และอนุกรรมการคุรุสภาระยะการม เรียกโดย
ย่อว่า "อ.ก.ค.กรม (ออกนามกรมนั้น ๆ)" เพื่อให้มีอำนาจหน้าที่และปฏิบัติการตาม
กฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน สำหรับข้าราชการครูแผน อ.ก.พ.กระทรวง
ศึกษาธิการ และ อ.ก.พ.กรมนั้น ๆ อ.ก.ค.กระทรวงศึกษาธิการประกอบด้วยรัฐมนตรี
ว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นประธาน รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็น
รองประธาน รัฐมนตรีสั่งราชการกระทรวงศึกษาธิการ ปลัดกระทรวง อธิบดี และหัวหน้า
ส่วนราชการซึ่งเทียบฐานะเท่ากรมในกระทรวงศึกษาธิการ เป็นอนุกรรมการโดยตำแหน่ง
ให้ อ.ก.ค.นี้เลือกตั้งเลขานุการหนึ่งคน ส่วน อ.ก.ค.กรมในกระทรวงศึกษาธิการ ประ
กอบด้วย ปลัดกระทรวง หรืออธิบดี หรือหัวหน้ากรม เป็นประธาน รองอธิบดี ผู้ช่วยอธิบดี
ผู้อำนวยการกอง ผู้ดำรงตำแหน่งเทียบเท่าอธิบดี หัวหน้ากอง หัวหน้าส่วนราชการ ซึ่ง
มีฐานะเทียบเท่ากอง เป็นอนุกรรมการโดยตำแหน่ง ให้ อ.ก.ค.กรม แต่ละกรมเลือก
ตั้งเลขานุการหนึ่งคน¹⁸

¹⁷ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยอำนาจหน้าที่และแนวปฏิบัติในการตรวจราชการ
ของผู้ตรวจราชการกระทรวง(ชั้น 2)และผู้ตรวจการศึกษ (เอกสารอัตรากำลังของสำนักงาน
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ)

¹⁸กรมวิชาการ, ความเป็นมาของการบริหารการศึกษา (เอกสารอินคัมที่ 4 ชุดพัฒนา
การทางการศึกษา, พระนคร:โรงพิมพ์บางกอกการพิมพ์, 2505), หน้า 293.

เทศบาล ตำแหน่งงานเป็นไปตามลำดับ คือ นายกเทศมนตรี ปลัดเทศบาล และเจ้าหน้าที่การศึกษาซึ่งแบ่งฐานะเป็นหัวหน้าหมวด หัวหน้าแผนก หัวหน้ากอง ผู้อำนวยการกอง หรือ ผู้อำนวยการฝ่าย สุดขนาดและปริมาณการศึกษาของเทศบาลแต่ละแห่ง¹⁹ ในด้านการบริหารงานบุคคล ได้มีคณะกรรมการพนักงานบุคคล คือ คณะกรรมการพนักงานเทศบาล เรียกโดยย่อว่า "ก.ท." เป็นองค์การกลางกำหนดหลักเกณฑ์และควบคุมการดำเนินการบริหารงานบุคคลของเทศบาล เช่นเดียวกับคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) ซึ่งควบคุมระบบการบริหารงานบุคคลของข้าราชการและมีคณะกรรมการ (อ.ก.ท.) ต่าง ๆ ช่วยปฏิบัติหน้าที่ของ ก.ท. นอกจากนั้นยังมี อ.ก.ท.จังหวัด และ อ.ก.ท.เทศบาล รับผิดชอบดลอันกันตามลำดับ เป็นไปตามนัยพระราชกฤษฎีการะเบียบพนักงานเทศบาล ซึ่งอนุโลมเทียบเคียงกับพระราชบัญญัติข้าราชการพลเรือน ในด้านการส่งเสริมวิद्यฐานะ และความก้าวหน้าของครูเทศบาล ก.ท.ได้ออกระเบียบการข้อบังคับ ก.ท.ว่าด้วยการสอบแข่งขัน การสอบคัดเลือก การบรรจุ แต่งตั้ง การเลื่อนชั้น เลื่อนตำแหน่ง การพิจารณาความดีความชอบ ตลอดจนการพิจารณาการดำเนินการลงโทษทางวินัย ให้สอดคล้องกับระเบียบเกี่ยวกับข้าราชการ²⁰

องค์การบริหารส่วนจังหวัด มีตำแหน่งงานตามลำดับคือ ผู้ว่าราชการจังหวัดซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบงานในจังหวัด โดยเป็นฝ่ายบริหารขององค์การบริหารส่วนจังหวัด และมีฐานะเป็นหัวหน้าของท้องถิ่น มีปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งขณะนี้ปลัดจังหวัดเป็นผู้ดำรงตำแหน่ง มีหัวหน้าส่วนการศึกษารับผิดชอบในการจัดการศึกษาประชาบาลขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งให้ศึกษาธิการจังหวัดดำรงตำแหน่งนี้จนกว่าทางองค์การจะมีตัวบุคคลของตนเอง ส่วนในอำเภอการศึกษาประชาบาลอยู่ในความรับผิดชอบของนายอำเภอ และศึกษาธิการอำเภอ สำหรับการบริหารงานบุคคล ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ในส่วนที่เกี่ยวกับข้าราชการส่วนจังหวัด (รวมทั้งครูประชาบาลด้วย)

¹⁹ กรมการปกครอง, เรื่องเดิม, หน้า 32.

²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 35-36.

เช่นเดียวกับเจ้ากระทรวง รัฐมนตรีว่าการกระทรวง ปลัดกระทรวง อธิบดีและผู้อำนวยการ
จังหวัด สำหรับข้าราชการพลเรือน และมี อ.ก.จ. (อนุกรรมการข้าราชการส่วนจังหวัด)
มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับ อ.ก.พ.กระทรวง อ.ก.พ.กรม และ อ.ก.พ.จังหวัด
ในส่วนที่เกี่ยวกับข้าราชการพลเรือน ฉะนั้นการสอบแข่งขัน การสอบคัดเลือก การบรรจุ
แต่งตั้ง หรือการลงโทษทางวินัย จังหวัดจึงมีอำนาจดำเนินการได้เองทั้งสิ้น²¹

สำหรับการฝึกอบรมผู้บริหาร ได้เริ่มมีการทำอย่างจริงจังในยุคนี้ โดยมีกรมวิสามัญ-
ศึกษาเพียงหน่วยงานเดียวที่จัดดำเนินการ เริ่มในปี พ.ศ. 2504²² โดยมีวัตถุประสงค์
เพื่อฝึกอบรมบุคลากรชั้นหัวหน้างาน ซึ่งรวมถึง หัวหน้าครูสายวิชา หรือหัวหน้าครูอื่น ๆ
ด้วย ให้มีความรู้ความสามารถในหน้าที่ทั้งด้านบริหารและธุรการ เตรียมไว้สำหรับ
ตำแหน่งครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ สำหรับการขยายหน่วยงานของกรมวิสามัญศึกษา ผู้ที่เข้า
รับการอบรมนั้น เป็นผู้ที่ทางจังหวัดและกรมพิจารณาคัดเลือกส่งมา โดยมีหัวข้อในการอบรม
คือ การมัธยมศึกษา การบริหารโรงเรียนมัธยม งานด้านวิชาการของครูใหญ่ งานด้าน
ธุรการของครูใหญ่ งานด้านบุคลากรของครูใหญ่ กฎหมายวินัยและระเบียบปฏิบัติราชการ
ปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในโรงเรียนมัธยม การให้ความรู้ ใ้วิธีการศึกษา ชี้แจง บรรยาย
อภิปรายในที่ประชุมรวมและประชุมย่อย ศึกษาเอกสารกิจกรรมพิเศษภาคค่ำ ศึกษาออก
สถานที่ โดยเชิญวิทยากรบรรยาย ทั้งกรณีดี และกรณีไม่ดี หัวหน้าหน่วยราชการต่าง ๆ
ในกรมวิสามัญศึกษา อาจารย์ใหญ่ โรงเรียนมัธยมศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยราชการ
และสถาบันต่าง ๆ การดำเนินงานของกรมวิสามัญศึกษานี้ได้ดำเนินการมาจนถึงปัจจุบัน²³

²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 53-54.

²² "การอบรมผู้บริหารโรงเรียนของกรมวิสามัญศึกษา" วิทยากร, ปีที่ 60
ฉบับที่ 10 (ธันวาคม, 2504), หน้า 801.

²³ กรมวิสามัญศึกษา, เอกสารอบรมเตรียมผู้บริหารโรงเรียน รุ่นที่ 7 (เอกสาร
อัครสำเนาของกรมวิสามัญศึกษา, 2513), หน้า 3.

นอกจากนี้ มีเพียงการอบรม ประชุม สัมมนา ผู้บริหารการศึกษา ไม่ว่าจะเป็
 ศึกษานิเทศก์ หรืออาจารย์ใหญ่ ครูใหญ่ หรือผู้อำนวยการ ก็มีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อชี้แจง
 ให้ได้ทราบนโยบายการศึกษา ความเคลื่อนไหวใหม่ ๆ ทางการศึกษา ห่วงความเข้าใจ
 เกี่ยวกับระเบียบปฏิบัติราชการในหน้าที่และส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการและการบริหาร
 โรงเรียน และเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ พิจารณาและหาทางแก้ปัญห
 ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการจัดการศึกษา ทั้งหมดเพื่อเป็นการเพิ่มพูนสมรรถภาพในการ
 บริหารงานโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

การพัฒนาผู้บริหาร ทั้งด้านศึกษานิเทศก์ และอาจารย์ใหญ่ หรือครูใหญ่ มีการให้
 ความรู้ ในวิชาการบริหารการศึกษา โดยให้ไปศึกษาต่อทางคณะผู้บริหารการศึกษาที่
 วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 หรือมีการจัดหลักสูตรพิเศษให้ สำหรับศึกษานิเทศก์มีการจัดการสอนหลักสูตรระยะสั้น ให้
 ความรู้แก่ศึกษานิเทศก์ เกี่ยวกับวิชาการบริหารการศึกษา โดยให้ศึกษานิเทศก์มาเรียน
 ใช้เวลา 3 เดือน²⁴

การจัดระบบการเงินเพื่อการศึกษา

แหล่งการเงินสำหรับการจัดการศึกษา มีดังนี้คือ

1. งบประมาณ คือเงินที่ได้รับมาจากการจัดสรรงบประมาณแผ่นดิน เพื่อใช้
 จ่ายในการจัดการศึกษา ทั้งให้สถานศึกษาในสังกัดของรัฐบาลของทุกระดับ เงินอุดหนุน
 โรงเรียนราษฎร์ เงินอุดหนุนโรงเรียนประชาบาลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดและโรง
 เรียนเทศบาล

²⁴ สัมภาษณ์ อาจารย์ กมล ประสิทธิ์ชาติ รองปลัดกระทรวงศึกษานิเทศก์,
 กระทรวงศึกษาธิการ, วันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2513, เวลา 8.40-9.50 น.

เงินงบประมาณเพื่อการศึกษา ตั้งแต่ พ.ศ.2502 ถึง พ.ศ.2513 มีดังนี้²⁵

<u>ปี พ.ศ.</u>	<u>งบประมาณเพื่อการศึกษา (ล้านบาท)</u>
2502*	
2503	1,288.1
2504	1,120.2 (9 เดือน)
2505	1,576.0
2506	1,802.2
2507	1,997.3
2508	2,196.2
2509	2,503.9
2510	2,973.3
2511	3,363.9
2512	4,039.7
2513	4,604.8

²⁵ประยูร กวีประสาธน์, "ปัญหาการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ของสภาการศึกษาแห่งชาติ: ศึกษาเฉพาะกรณีที่เกี่ยวข้องของคณะมหาวิทยาลัย", วิทยานิพนธ์ปริญญาตรี ประกาศนียบัตรมหาบัณฑิต คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2510, หน้า 2.

สำนักงบประมาณ, งบประมาณรายจ่ายประจำปี พ.ศ.2512 โดยสังเขป (พระนคร: สหกรณ์ช่างส่งแห่งประเทศไทย จำกัดสินใจ (แผนกการพิมพ์), 2512), หน้า 35.

*หากตัวเลขงบประมาณเพื่อการศึกษาไม่ได้

2. เงินบำรุงการศึกษา หมายถึง

"เงินที่ได้รับของส่วนราชการสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งได้รับไว้เป็น
กรรมสิทธิ์นอกเหนือจากงบประมาณรายจ่าย และเข้าในลักษณะหนึ่งลักษณะใดดังนี้

1. เงินที่ผู้มีสิทธิให้บำรุงหรืออุดหนุนโดยไม่มีวัตถุประสงค์แน่นอน
2. เงินที่ได้จากการรับจ้าง รวมทั้งรับจ้างทำของ ตลอดจนที่ได้จากการจำหน่ายสิ่งของที่ได้ทำขึ้น
3. เงินที่ได้จากการแสดงหรือกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การแสดงศิลปวัฒนธรรม นักเรียน นิทรรศการ การแข่งขันกีฬา และการแสดงละคร กิจกรรมส่งเสริมอภิญญา
4. เงินที่เรียกเก็บโดยมีบริการให้เป็นการตอบแทน เช่น ค่าบำรุงหอพัก ค่ากินอยู่ ค่าบำรุงสถานศึกษา ค่าบำรุงห้องสมุดและวิทยาศาสตร์ ค่าบำรุงพลศึกษา และหัตถศึกษา ค่าบำรุงศิลปศึกษา หรือบริการอื่น ๆ
5. เงินค่าสมัครเข้าเรียน ค่าลงทะเบียน ค่าออกใบสุทธิหรือใบรับรอง ใบแทนใบสุทธิหรือใบรับรอง หรือค่าธรรมเนียมของกิจการกิจกรรมพิเศษอื่น ๆ
6. เงินที่ได้รับจากบุคคลภายนอก เนื่องจากบุคคลนั้นได้รับประโยชน์จากการใช้ทรัพย์สินของสถานศึกษา
7. รายได้จากการจำหน่ายไอโฟนทรัพย์สิน หรือเงินผลประโยชน์จากทรัพย์สินที่เกิดจากเงินบำรุงการศึกษา"²⁶

สำหรับสถานศึกษาของเอกชน ก็มีเงินค่าเล่าเรียนเพื่อใช้จ่ายในการจัดการศึกษา
นอกเหนือจากเงินอุดหนุนของรัฐบาล

²⁶ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการรับจ่ายเงินบำรุงการศึกษา พ.ศ. 2507
(พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2507), หน้า 5-6.

3. เงินสำหรับการจัดการศึกษา งบประมาณ เมื่อโอนโรงเรียนประชาบาล นอกเขตเทศบาลให้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัดแล้ว ทางองค์การบริหารส่วนจังหวัด ได้เงินมาใช้จ่ายในการศึกษาจากแหล่งต่าง ๆ นอกเหนือจากเงินอุดหนุนของรัฐบาลคือ

- "1. เงินจากรายได้ของจังหวัดเอง
2. จากประชาชน มูลนิธิ หรือองค์กรต่าง ๆ"²⁷

4. เงินรายได้ของเทศบาล เมื่อโอนโรงเรียนประชาบาลในเขตเทศบาล ให้เทศบาลดำเนินการในการจัดการศึกษา นอกจากเงินอุดหนุนของรัฐบาลที่ให้แก่เทศบาล เทศบาลต้องจัดตั้งงบประมาณศึกษาของเทศบาลขึ้นมา สำหรับใช้จ่ายในการจัดการศึกษา ด้วย โดยใช้เงินรายได้ของเทศบาล ซึ่งได้มาหลายทางด้วยกันคือ

- "1. ภาษีอากรตามแต่จะมีกฎหมายกำหนดไว้
2. ค่าธรรมเนียม ค่าใบอนุญาต และค่าปรับ ตามแต่จะมีกฎหมายกำหนดไว้
3. รายได้จากทรัพย์สินของเทศบาล
4. รายได้จากการสาธารณูปโภคและเทศพาณิชย์
5. พันธบัตรหรือเงินกู้ตามแต่จะมีกฎหมายกำหนดไว้
6. เงินกู้จากกระทรวงทบวงกรม องค์กรหรือนิติบุคคลต่าง ๆ
7. เงินอุดหนุนจากรัฐบาล หรือองค์การบริหารส่วนจังหวัด
8. เงินและทรัพย์สินอย่างอื่นที่มีผู้อุทิศให้
9. รายได้อื่นใดก็ตามแต่จะมีกฎหมายกำหนดไว้"²⁸

²⁷กรมการปกครอง, รายงานผลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาประชาบาล (พระนคร: โรงพิมพ์สวนทองถิ่น, 2512), หน้า 21.

²⁸พ.ร.บ.เทศบาล พ.ศ.2496 และแก้ไขเพิ่มเติมถึง พ.ศ.2505, (เอกสาร อัดสำเนาประกอบการ เรียบวิเคราะห์ระบบบริหารการศึกษาไทย แผนกวิชาการบริหารการศึกษาคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ.2513), หน้า 49.

5. เงินช่วยเหลือจากต่างประเทศ เป็นเงินที่ได้รับจากการช่วยเหลือมาจากประเทศต่าง ๆ มาในรูปเป็นเงินช่วยเหลือ เป็นรูปวัสดุ อุปกรณ์ เงินทุนเพื่อการศึกษา เงินทุนสมทบเป็นต้น และความช่วยเหลือนั้นมาจากองค์การต่างประเทศ มูลนิธิ หรือเป็นความตกลง ให้ความช่วยเหลือกันระหว่างประเทศ ซึ่งในสมัยนี้ได้รับความช่วยเหลือจากองค์การ มูลนิธิ และประเทศต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก และได้มีโครงการพัฒนาการศึกษาต่าง ๆ เกิดขึ้นก็เนื่องจากการได้รับความช่วยเหลือจากต่างประเทศ เช่น จากองค์การ ไอ.ซี.เอ ยูเนสโก บูธอม เป็นต้น

6. เงินรายได้อื่น ๆ เป็นเงินพิเศษของแต่ละสถานศึกษา อาจจะได้มาเนื่องจากมีผู้บริหารหรืออุทิศให้ เพื่อใช้ประโยชน์ในการจัดการศึกษาหรือเป็นการจัดหารายได้เฉพาะแต่ละสถานศึกษา เพื่อนำมาใช้ในกิจการบางอย่าง

สรุป

การจัดระบบการบริหารการศึกษาไทยในระหว่างปี พ.ศ. 2502 ถึง พ.ศ. 2513 มีนโยบายในการจัดการศึกษา คือ จัดการศึกษาเพื่อสนองความต้องการของสังคมและบุคคล โดยให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและการปกครองประเทศ ในด้านการจัดองค์การการบริหารการศึกษา มีหน่วยงานที่รับผิดชอบในด้านการจัดการศึกษา 3 หน่วยด้วยกัน คือ สำนักนายกรัฐมนตรี สำหรับการศึกษาของมหาวิทยาลัย กระทรวงศึกษาธิการ จัดการศึกษาระดับ ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา การฝึกหัดครู และอุดมศึกษา เฉพาะวิทยาลัยและสวนทองถิ่น คือ เทศบาลและองค์การบริหารส่วนจังหวัด รับผิดชอบการศึกษาประชาชน

ในด้านการบริหารงานบุคคล ตำแหน่งงานและการคัดเลือกบุคคลที่ทำงานในตำแหน่งต่าง ๆ ของทุกหน่วยงาน ดำเนินการไปตามกฎหมาย ภายในขอบเขตอำนาจและหน้าที่ ในด้านการบริหารงานบุคคลของสำนักนายกรัฐมนตรี มี อ.ก.พ. สำนักนายกรัฐมนตรี ส่วนมหาวิทยาลัยมี คณะกรรมการข้าราชการมหาวิทยาลัย (ก.ม.) เป็นหน่วย

งานบริหารงานบุคคลสูงสุดและมีอนุกรรมการ ก.ม.ประจำทุกมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ ก.ม.มีอำนาจตั้งอนุกรรมการวิสามัญ เพื่อทำการใด ๆ ที่ ก.ม.มอบหมายได้ ปัจจุบัน มี อ.ก.ม.วิสามัญอยู่ 3 ชุด คำนวณกระทรวงศึกษาธิการมีคณะกรรมการอำนวยการคุรุสภา (ก.ค.) ทำเนียบการในการบริหารงานบุคคล และ ก.ค.ได้แต่งตั้งอนุกรรมการคุรุสภา ประจำกระทรวง (อ.ก.ค.กระทรวงศึกษาธิการ) และอนุกรรมการคุรุสภาประจำกรม (อ.ก.ค.กรม) ทางเทศบาลมีคณะกรรมการพนักงานเทศบาล (ก.ท.) ควบคุมการ ทำเนียบการบริหารงานบุคคล และมีคณะกรรมการ (อ.ก.ท.) ต่าง ๆ ช่วยปฏิบัติหน้าที่ ของ ก.ท. นอกจากนั้นยังมี อ.ก.ท. จังหวัด และ อ.ก.ท.เทศบาล รับผิดชอบลดหลั่น กันตามลำดับ ทางคานงคการการบริหารส่วนจังหวัด มีอนุกรรมการ ข้าราชการส่วน จังหวัด (อ.ก.จ.) ทำหน้าที่คานงการบริหารงานบุคคล เช่นเดียวกับ อ.ก.ท.กระทรวง อ.ก.ท.กรมและ อ.ก.ท.จังหวัด ในส่วนที่เกี่ยวกับข้าราชการพลเรือน การฝึกอบรม ผู้บริหารมีกรมวิสามัญศึกษาเพียงแห่งเดียว นอกนั้นดำเนินการเพียงอบรม ประชุม หรือ สัมมนาเท่านั้น

แหล่งการเงินที่ได้มาใช้จ่ายในการจัดการศึกษา ได้มาจากงบประมาณ เงินบำรุง การศึกษา เงินสำหรับการจัดการศึกษาประชาบาล เงินรายได้ของเทศบาล เงินช่วยเหลือจากต่างประเทศ และเงินรายได้อื่น ๆ เช่น เงินบริจาค เงินพิเศษของแต่ละสถาน ศึกษา เป็นต้น